

РІЗНОВИДИ ТОРГІВЛІ ТА РИНКІВ В ІМПЕРІЇ ІНКІВ ТАВАНТІНСУЙУ

У статті розглядається походження, розвиток, структура і функціонування однієї зі складових економіки імперії інків – торгівля, ринки та їх різновиди. Виявлено тісний взаємозв'язок торгівлі із соціальною й адміністративною політикою імперії. Проаналізовано етноісторичні джерела та використано словники мов кечуа та аймара. Виокремлені питання, що потребують подальших досліджень.

Ключові слова: Анди, Перу, інки, торгівля, кату, ринок, міндала, Чінча, мито, гроші, обмін, командно-адміністративне управління.

Питання господарського устрою та управління економічними процесами є важливими у будь-яких історичних дослідженнях. Проблеми формування ринкових відносин і функціонування торгівлі та ринків, що були однією зі складових в господарстві імперії інків Тавантінсуйу, привертала увагу багатьох учених (Ф.Саломон, М.Растворовскі де Діес Кансеко, Т.Ампе Мартінес, С.Е.Рамірес). У контексті цього є важливим аналіз наукових праць з даної теми, застосування лінгвістичних методів та залучення етноісторичних джерел XVI – XVII століть.

Метою пропонованої статті є з'ясування якими були основні різновиди торгівлі та ринків; регіональні особливості в торгівлі; основні товари на ринках; ким були торговці й яке вони займали становище в суспільстві.

В історіографії поширена думка про те, що відсутність незалежних торговців, повноцінних ринків, вільного обміну тощо – одна з кардинальних особливостей Давнього Перу, і що тогочасні індіанці не платили на базарі грошей, вони обмінювали один виріб на інший. Але, ретельно проаналізувавши документи XVI – XVII століть, можна стверджувати, що ринки і торгівля в імперії інків існували, й мало чим відрізнялись від інших регіонів світу. Хоча деякі особливості все ж були.

Перш за все треба зазначити, що базари, які називалися мовою кечуа "*кату*", за розпорядженням *сапа-інки* Пачакуті Інкі Юпанкі (роки правління бл. 1438 – 1471) регулярно влаштовувалися у великих селах і містах імперії через кожні дев'ять днів¹. Хроніст Мігель Кабельо Бальбоа (1535 – 1608) виявив існування постанови або закону інків, згідно якого, стверджувалось, що *сапа-інка* Тупак Інка Юпанкі (1471 – 1492/1493) оголосив "по всій імперії, щоб були торговці, які б вільно пересувались по всій державі, та щоб їм ніхто не міг завдати шкоди під страхом покарання, а також щоб були ярмарки і ринки в кожній провінції, і все це з метою, що коли хто-небудь принесе золото, срібло чи коштовні камені, то на ці товари накладався б арешт, аби дізнатися, звідки це принесене і хто торговцю це дав, і тим самим встановлювалось би походження копалень, з яких їх видобували"². Монах-августинець Антоніо де ла Каланча (1584 – 1654) стверджував, що Тупак Інка Юпанкі "був мудрим, привітним і добрим королем, він наказав вішати того, хто обманював би іншого; цей оставив пустими площі без торговців, та без тих, хто їх би обманював"³, хоча ця думка була помилковою відносно торговців. За свідченням очевидців завоювання імперії інків відомо, що в одному з найрозвинутіших міст імперії – в Шауша (іноді неправильно називають Хауха) – було декілька ринків⁴. Про базари в регіоні Кіто (нині територія Еквадору), які іспанці називали мексиканським словом "*тіангес*" – з мови науатль "*тіанкістлі*", що означає "постійний ринок", в захопленому інкському селищі згадував 20 травня 1535 року конкістадор Себастьян Белалькасар (бл. 1480 – 1550). В 1535 році один іспанський чиновник доповідав, що на одному міському ринку продавались "золото, срібло, [коштовні] камені та перлини". Цікаво, що ці товари не були рідними для регіону Кіто, а були імпортом. Продавалась і сіль (згідно свідчень анонімого

автора у 1573 р. та чиновника Атьєнси у 1575 р.), кока, червоний перець, бавовна (1576)⁵. На ринку в Кіто в 1559 році індіанське групування Урінчільос купувало "за *maic* та інші речі зі свого врожаю... деяку кількість бавовни – для свого одягу, та вони купували сіль і червоний перець – для свого споживання". У 1653 році Бернабе Кобо (1580 – 1657) згадував про продаж на ринку в Кіто черв'яків-хусу, що містились в корзинах, при цьому торгова операція супроводжувалась словами "дай мені це та візьми оце замість того", і вважалась завершеною та безповоротною, коли товари були розділені, бо якщо їх не встигли розділити, а одна зі сторін могла передумати, то можна було перервати угоду⁶. В одному докладі 1561 року зазначалось, що на узбережжі *юнків*, в долинах Чіму "в часи *інгів* не було ніякої оцінки речей грошами, оскільки їжа не куплялася за золото чи срібло. У випадку, якщо деякі общини з рівнин міняли золото і срібло, які несли в сьєру, на провізію [їжу та одяг], та в цьому однастайні майже всі старики, що це було до того, як інга їх завоював, оскільки потім було менше торгових оборудок такого роду, а ті, що були, являли собою заміну бавовняного одягу на шерсть або рибу на іншу їжу. Перше робилося прінсипалами (тобто начальниками середнього рангу), оскільки простолюд міняв їжу на їжу і у не великій кількості, у чому є також різні звичаї в одних місцевостях на відміну від інших"⁷. Престижні й життєво важливі продукти циркулювали в імперському суспільстві на різних рівнях і через різні канали. Обмін предметів розкоші на продовольство й перехід їх тим самим у руки представників нижчих суспільних шарів не допускався⁸, тому сирцеве золото і срібло вилучалося з ринкового обігу (принаймні у внутрішній торгівлі) як товар в той момент, коли його купувала і споживала інкська еліта, перетворюючи на коштовності, оздоблення будівель та на скарби, які у такому вигляді більше в торгових операціях не використовувались, тобто остаточно споживались. Хоча є деякі відомості, що золото, можливо, разом з наданням привілеїв, діставалося й рядовим жителям у якості дарунків, але в незначних кількостях⁹.

Висновок про те, який характер в регіоні Центральних Анд та перуанської Кости носило розповсюдження, використання, накопичення та споживання золота, срібла й коштовностей, можна зробити на основі даних про привласнення іспанськими конкістадорами індіанських скарбів (отриманих Франсіско Пісарро з індіанців¹⁰, з викупу Атавальпи¹¹, з храму Куріканча^{12, 13, 14}, з деяких храмів у Куско¹⁵, з палаців та святилищ у Чан-Чані¹⁶). Треба зазначити, що нагробовано іспанцями було стільки, що для європейців XVI ст. такі кількості золота і срібла були неймовірними і фантастичними. Для самих же інків золото і срібло у вигляді сировини були товаром, а у вигляді готових виробів – було предметами розкоші, будівельним матеріалом для оздоблення інкських (державних та приватних) та храмових будівель, а також для використання у ритуалах (храмовий і поховальний інвентар, дари для жертвопринесень тощо).

Як вказував Бартоломе де Лас Касас (1484 – 1566) у 1564 році: "в королівствах Перу також була своя торгівля і місця, призначені для неї, де купували і продавали, і [була] монета, або замість монети, що вони використовують, [була] особлива трава, що їх мовою називається кока"¹⁷. Трава кока, за свідченням італійського торговця-мандрівника Джироламо Бенцони (народився у 1519 р.), була "їх головним товаром"¹⁸. Варто зазначити, що, згідно свідчень 1565 року конкістадора Алонсо де Боррегана, існувало 4 види товарів, які вважались найкращим засобом для обміну на ринках: бавовна (і, мабуть, шерсть), кока, перець та сушене м'ясо. Всі ці товари продавались на ринках, що мали бути в кожному селищі і провінціях, і на таких ринках мали бути чиновники, що доглядали, аби не чинилося шкоди на ринках, і лише на ринку в Куско було наказано, щоб той, хто поклав (для продажу) золото, або срібло, або одяг, то йому давали в обмін іншу річ, яка відрізнялась від того, що було покладено¹⁹.

На ринках існував і поділ ринку на торгові ряди. Так, Дієго Гонсалес Ольгін у кечуа-іспанському словнику 1608 року навів такі слова, пов'язані з торговельною діяльністю та ринками: *Katu* – ринок їстівних речей або місце ринку, *aycha cattu* – м'ясний ринок, *Çaraccattu* – ринок маїсу, *Challhua katu* – ринок риби; *Katuypacha* – час ринку; *Ñauray rantinacuna* – товари; *Katu runa* – перепродавець; *Ranticuk* – покупець; *Rantini* – міняти; *Raotina*, або *rao ticuna* – річ, що продається або купується; *Rantiscca*, або *rantiscusca* – річ куплена або продана; *Hucllarantinampac tinquinacuy* – монополія при продажу чи купівлі; *Aka samayok* – продавець або виробник чічи; *Chacurantik* – продавець за різними цінами; *Chaninchanacuni*, або *chanintam ninacuni* – встановлення ціни; *Chani* – відома ціна або вартість своєї речі; *Chanियoc* – річ з

ціною; *Chaninnak* – річ без ціни та вартості; *Huarccuspa ranticcuni* – продавати на вагу; *Llamtapucuk*, або *yamttapucuk* – заготовлювач хмизу для інших або для продажу; *Tiachini tiachicuni* – розміщувати річ для продажу на аукціоні; *Vnupucuk vnucamayok* – продавець або постачальник води; *Rantik rantiyçamayok* – продавець²⁰. Цікаві згадки є також в словнику мови аймара Лудовико Бертоніо (1610): *Maychharakhatha* – продавати коку або м'ясо в роздріб; *Phacasaatha* – трохи піднімати ціну, або просити більше; *Tanca vicchi* – глиняний глечик маїсу або чуньо, заповнений до шийки, як міра у продажу; *Alatha* – продавати або купувати; *Ala samana* – торговець; *Scatu* – ринок або площа²¹.

Якщо подивитись на іспанські ціни індіанських товарів в ранній колоніальний час, то можна встановити значимість окремих видів товарів та їх дійсну вартість, і, можливо, доіспанську. В 1564 році Бартоломе де Лас Касас, отримавши доклад від своїх перуанських місіонерів, навів ринкові ціни на різні товари (при цьому 1 песо = 1 дукату = 8 томінам): 1) 1 лама з провінції Чукуїто коштувала 8 песо або 8 дукатів; 2) 1 накидка і 1 сорочка – це одиниця "штук" бавовни, яка коштувала 4, іноді 5 песо; 3) 1 фанега маїсу коштувала 1 дукат/песо; 4) пшениця коштувала 2 песо; 5) 1 куриця – 2 томіна; 6) 1 мішок – 1 або 2 песо; 7) 1 кошик *коки* – 8 песо; 8) 1 тент або палатка – 20 або 25 песо; 9) 1 кошик перцю – 1 песо²². Якщо не брати до уваги європейські товари, то видно, що 1 кошик *коки* (зілля, яке слугувало еквівалентом у торгівлі) коштував 8 фанег *маїсу*, або 8 кошиків перцю, або 4 – 8 мішків, або 2 (чи 1,6) накидки і 2 (чи 1,6) сорочки, або 1 ламу, або 0,32 – 0,4 палатки.

В регіоні Кіто одним із різновидів грошей слугували намиста. Наприклад, в 1557 році в докладі Дієго де Ортегона відносно амазонського народу Кіхос, мова йде про намиста *карато*, де одна нитка з 24 бусин коштувала одного дня роботи або однієї ночі з жінкою. В 1595 році Дієго Лобато Соса доповідав про грошовий еквівалент однієї нитки – вона дорівнювала один томін (тобто 1/8 песо)²³. На узбережжі Тихого океану використовували намиста з мушель *мульу*. Для андських народів *мульу* стало предметом жертвопринесень богам, що захищали сільське господарство, та забезпечували життєву силу сільськогосподарських рослин і тварин²⁴. Серед народу каньярі (регіон Кіто на території сучасного Еквадору) також були поширені маленькі мідні сокири. Вони були не товще за європейські гроші та мали різні розміри (можливо, і номінали), і слугували скарбами і засобом обміну, за що дослідники їх назвали "сокири-монети" та "сокири-гроші" Під час правління інків імпортована мідь слугувала еквівалентом, на який оцінювали товар, щоб його купити чи продати, а саму мідь вивозили з південних земель: перуано-болівійського Альтіплано та чилійського регіону Атакама-Діагіта, тому вона так цінувалась жителями півночі. На мідь купляли їжу та одяг. Для міді була чітко встановлена вага і вартість²⁵. Мідь переплавлялась у сокири товщиною 2,5 мм, які містили у своєму складі 99,5% чистої міді²⁶. Їх часто клали в гробниці з померлим. Знайдені вони були у великих кількостях, часто в округлених за п'ятиричною та десятинною системами сумах (100, 500, 1000, 1500). Іспанський енкомендеро у народу Йумбос – Карлос Саласар – один раз заплатив борг у вигляді 1500 сокир, спеціально вироблених для нього²⁷. Про кітоських індіанців чиновник Атьєнса в 1572 році казав, що вони були задоволені при одруженні, коли у них були (або, скоріше, коли їм дарували) одна або дві сокирки²⁸.

Покажемо, є те, що до інків на центральному тихоокеанському узбережжі Перу, де знаходилась долина Лурін (правильніше – Рурін), яка мала столицею "місто" Ічма, за інків (1460 – 1533) перейменованого в Пачакамак (місцевий же бог Пачакамак до інків називався Ічіма або Ічма²⁹, що, до речі, означало "ртуть" або "ртутна кіновар"³⁰), не була сильно розвинутою торгівля, але за їх правління істотно змінилося місцеве суспільно-господарське життя, і це добре видно з археологічних матеріалів³¹: поширення набуло використання (та транзитне перевезення) металу і мушель *мульу* (*Spondylus princeps*), а також прикрас, виготовлених з них, що відігравали роль "міжнародної валюти". У попередні часи їх було значно менше, тому говорити про широкі міжрегіональні зв'язки Пачакамаку до приходу інків недоречно. Навіть в Арматамбо, де проходила дорога Інків, як у найближчому морському порту від Пачакамака, де за інків було створено один із перевалочних пунктів мушель *мульу*, що прямували в храм Пачакамака, була знайдена велика їх кількість. В похованнях почали зустрічатися немісцеві предмети: мушлі тропічних моллюсків, дорогоцінні метали, пір'я та деревина із сельви. Деякі речі, знайдені в похованнях, вказували на існування в долині Ічма чужоземців – мітмаків та небагатьох жителів Куско³².

Проблемним залишається питання про існування професійних торговців в імперії інків. Долину Чінча, що розташовувалась також на узбережжі Тихого океану, в 1530 році, тобто до іспанського завоювання, населяли близько 28000 або 30000³³ платників податі (або приблизно 150 тис. мешканців): 10 або 12 тисяч землеробів, 10 тис. рибалок, що проживали в Рурінчінча, та 6 або 10 тис. торговців³⁴. І була однією з найважливіших провінцій в регіоні Центральних Анд, яку інки захоплювали у декілька етапів: за часів Пачакутека Інки Юпанкі спочатку це безуспішно намагався зробити його полководець Капак Юпанкі, а потім Тупак Інка Юпанкі повністю оволодів нею і встановив свої закони та устрій³⁵. В королівській грамоті від 5 січня 1535 року, виданій для конкістадора Ернандо Пісарро, де мова йшла про володіння провінцією Чінча, вказувалось, що іспанський король доручав долину Чінча з усіма підпорядкованими та приналежними індіанцями та *кураками* і знаттю, разом з усіма її *мітмакунами*, торговцями та ювелірами, що перебували поза своїм краєм, але були жителями долини та підпорядковані їй³⁶. Місцевих торговців *катукамайуків* держава інків посилювала за кордон, і вони вели широку торгівлю вздовж тихоокеанського узбережжя та в середині імперії. Саме таких торговців на бальсовому плоту зустріла в морі в 1525 році, згідно доповіді Хуана де Самано, секретаря Карла V (1500 – 1558), перша експедиція Франсіско Пісарро (1475 – 1541) й Дієго де Альмагро (1475 – 1538)³⁷. До речі, й індіанці від Сан-Мігелья до Пуерто-Вьехо використовували для риболовлі і торгівлі просторі бальсові парусні судна, на яких можна було, навіть, розмістити і перевезти коней та багато людей³⁸.

Існували спеціальні торговці й у місті Кіто, що називались *міндала*, і займалися вони міноювою торгівлею на ринку. *Міндала* вважалися окремим прошарком в суспільстві, і не були ні простими людьми, ні шляхтою, ні слугами, і в них не було свого голови, а визнавали вони в 1559 р. першим серед рівних Домінго Нінакісу. Їх податтю іспанській владі було лише золото³⁹.

В середині держави, в регіональній торгівлі, торговці користувались імперськими дорогами, якими, до речі, мали право курсувати: 1) привілейовані подорожуючі – адміністратори з вушними вставками, що пересувались у *гамаках* або паланкінах (кечуа – *рампа*; у правителя сапа-інки та представників головних вак були паланкіни типу "*Чіскарампа*"⁴⁰; носильниками їх були сильні представники народу кальявайя⁴¹; загалом паланкінів було не більше 6 одиниць по всій імперії; дозвіл та привілей пересуватись в *гамаках* мали деякі вищі чиновники⁴²), а відпочивали вони в постійних дворах або королівських готелях⁴³; 2) *часкі* – посильні, що виконували поштові послуги, і також вони служили патрульними на дорогах для недопущення пересування без дозволу; 3) вантажі, що належали *міндала* та переносили носильники, армійські вантажі, та каравани лам, що переносили державну провізію; 4) сім'ї бідняків зі своїм крамом⁴⁴. Оскільки кількість вирощуваних лам була досить великою, то, як стверджував конкістадор Паскуаль де Андагойя (1495 – 1548) у 1540 р., їх використовували для перевезення вантажів цілими караванами: "фрахт з узбережжя у внутрішні місцевості, та з однієї провінції в іншу, був настільки великим, що там було багато завантажених крамом отар по триста і двісті голів разом"⁴⁵. З чого видно, що використання головних доріг в імперії було жорстко обмеженою державою, але й масштаби торгівлі також були великими, оскільки вона велась за допомогою караванів.

Підсумовуючи викладене в статті, можна сказати, що торгівля і ринки становили одну із складових систем життєзабезпечення та розподілу продукції в економіці імперії інків. Існувала як зовнішня, так і внутрішня торгівля, а місцями її проведення були ринки (з приставленими чиновниками-наглядачами), де товар обмінювався на інший товар, хоча існували також і еквіваленти – кока, перець, мушлі, сушене м'ясо, вироби з тканини, мідь, золото і срібло. Вели зовнішню торгівлю, на правах екстериторіальності, особливі суспільні групи, що складались з окремих етносів: наразі відомо про торговців *міндала* з територій сучасного Еквадору та торговців з долини Чінча. В операціях внутрішньої торгівлі, ймовірно, могла брати участь будь-яка особа, але ця гіпотеза потребує подальшого дослідження й уточнень. Функціонування ринків було тісно пов'язаним з соціальним та адміністративним устроєм держави інків (етнічні та соціальні обмеження, державне регулювання та вплив). Тим не менш аналіз нових джерел та даних сучасних археологічних досліджень сприятимуть уточненню та розширенню відомостей з даної теми. Особливо важливим є встановлення того, якими були одиниці вимірювання в торгівлі, які використовувались ваги, чи сплачували торговці мито (у зовнішній і внутрішній торгівлі) і подорожні збори, як і з яких джерел оплачувався фрахт суден і караванів лам.

- ¹ Милослав Стингл. Государство инков. Слава и смерть "сыновей Солнца". – М., 1986. – С. 147.
- ² Cabello Valboa, Miguel. Miscelánea antártica. Una historia del Perú antiguo. – Lima: Universidad nacional mayor de San Marcos. UNMSM, Instituto de etnología, 1951. – P. 349.
- ³ Antonio de la Calancha. Corónica moralizada del orden de San Agustín en el Perú, con sucesos egenplares en esta monarquía. Tomos 1 – 6. Tomo 1. – Lima: Ignacio Prado Pastor, 1974 – 1981. – P. 219.
- ⁴ Colección de libros que tratan de América, raros ó curiosos. Tomo primero. Verdadera relación de la conquista del Perú, por Francisco de Xeres, uno de los primeros conquistadores. – Madrid: Tip. de J.C. García, 1891. – P. 143.
- ⁵ Salomon, Frank. Native Lords of Quito in the Age of the Incas. – New York: Cambridge University Press, 1986. – P. 99.
- ⁶ Там само. – P. 100 – 101.
- ⁷ Susan Elizabeth Ramírez. La minería y la metalurgia nativa en el norte peruano // Anuario de Estudios Americanos. – Vol. 64. – № 1 (enero – junio). – Sevilla. – 2007. – P. 189.
- ⁸ Березкин Ю. Е. Инки. Исторический опыт империи. – Л., 1991. – С. 127 – 128.
- ⁹ Pedro de Cieza de León, Franklin Pease G. Y. Crónica del Perú: el señorío de los Incas. – Caracas: Fundacion Biblioteca Ayacucho, 2005. – P. 328.
- ¹⁰ Susan Elizabeth Ramírez. La minería y la metalurgia nativa en el norte peruano // Anuario de Estudios Americanos. – Vol. 64. – № 1 (enero – junio). – Sevilla. – 2007. – P. 196.
- ¹¹ Celso Gargia, Gaspar de Carvajal, Samuel Fritz, Evamaria Grün. Die Eroberung von Peru: Pizarro und andere Conquistadoren, 1526 – 1712. – Erdmann: Horst Erdmann Verlag, 1973. – P. 62 – 66.
- ¹² Colección de libros españoles raros ó curiosos. Tomo 21. De las antiguas gentes del Peru: por el padre fray Bartolome ´de las Casas. – Madrid: Tipografía de Manuel G. Hernández, 1892. – P. 16.
- ¹³ Colección de escritores castellanos. Tomo LXX. – Madrid: Imprenta y Fundación de M. Tello, 1889. – P. 216.
- ¹⁴ Estete, Miguel de. Noticia del Peru // Boletín de la Sociedad Ecuatoriana de Estudios Historicos Americanos. – Tomo 1. – № 3. – 1918. – P. 330.
- ¹⁵ Colección de libros españoles raros ó curiosos. Tomo 21. De las antiguas gentes del Peru: por el padre fray Bartolome ´de las Casas. – Madrid: Tipografía de Manuel G. Hernández, 1892. – P. 17.
- ¹⁶ Coleccion de las obras del venerable obispo de Chiapa, Bartolome de las Casas...: da todo esto a luz Juan Antonio Llorente. Tomo segundo. – Paris: Casa de Rosa, 1822. – P. 185.
- ¹⁷ Colección de libros españoles raros ó curiosos. Tomo 21. De las antiguas gentes del Peru: por el padre fray Bartolome ´de las Casas. – Madrid: Tipografía de Manuel G. Hernández, 1892. – P. 49.
- ¹⁸ Girolamo Benzoni. History of the New World. – London: Printed for Hakluyt Society, 1857. – P. 249.
- ¹⁹ Borregan, Alonso de. Cronica de la conquista del Peru // Biblioteca Peruana. Tomo 2. – Lima: Editores Tecnicos Asociados S.A., 1968. – P. 467.
- ²⁰ Diego Goncález Holguín. Vocabulario de la Lengva General de todo el Perv llamada Lengva Qquichua o del Inca. – Lima: imprenta de Francisco del Canto, 1608. – 336 p.
- ²¹ Ludovico Bertonio. Vocabulario de la Lengua Aymara. Parte segunda. – Leipzig: B.G. Teubner, 1879. – 399 p.
- ²² Coleccion de las obras del venerable obispo de Chiapa, Bartolome de las Casas...: da todo esto a luz Juan Antonio Llorente. Tomo segundo. – Paris: Casa de Rosa, 1822. – P. 261 – 261.
- ²³ Salomon, Frank. Native Lords of Quito in the Age of the Incas. – New York: Cambridge University Press, 1986. – P. 91.
- ²⁴ Там само. – P. 92.
- ²⁵ María Rostworowski de Díez. Mercaderes del Valle e Chíncha en la época prehispanica // Revista española de antropología americana. – № 5. – 1970. – P. 171.
- ²⁶ Там само. – № 5. – 1970. – P. 156.
- ²⁷ Salomon, Frank. Native Lords of Quito in the Age of the Incas. – New York: Cambridge University Press, 1986. – P. 93.
- ²⁸ Там само. – P. 94.
- ²⁹ María Rostworowski de Díez. Mercaderes del Valle e Chíncha en la época prehispanica // Revista española de antropología americana. – № 5. – 1970. – P. 159.

- ³⁰ Antonio de la Calancha. *Corónica moralizada del orden de San Agustín en el Perú, con sucesos egenplares en esta monarquía*. Tomos 1 – 6. Tomo 1. – Lima: Ignacio Prado Pastor, 1974 – 1981. – P. 842.
- ³¹ Luisa Díaz, Francisco Vallejo. *Variaciones culturales en el valle de Lima durante la ocupación incaica // Chungara: revista de antropología chilena*. – 36. – № 2. – Arica. – 2004. – P. 296.
- ³² Там само. – P. 297 – 300.
- ³³ María Rostworowski de Díez. *Mercaderes del Valle e Chíncha en la época prehispánica // Revista española de antropología americana*. – № 5. – 1970. – P. 137.
- ³⁴ Там само. – P. 170 – 171.
- ³⁵ Там само. – P. 139.
- ³⁶ Hampe Martínez, Teodoro. *Notas sobre la encomienda real de Chíncha en el siglo XVI // Fénix: revista de la Biblioteca nacional del Perú*. – № 32 – 33. – Lima. – 1987. – P. 81.
- ³⁷ Juan de Samanos. *Relación de los primeros descubrimientos de Francisco Pizarro y Diego de Almagro, 1526 // Colección de documentos ineditos para la historia de España*. Tomo V. – Madrid: Imprenta de la viuda de Calero, 1844. – P. 193 – 201. Imprenta de la viuda de Calero, 1844. – P. 193 – 201.
- ³⁸ Pascual de Andagoya. *Narrative of the proceedings of Pedrarias Dávila in the provinces of Tierra Firme or Catilla del Oro: and of the discovery of the South Sea and the coasts of Peru and Nicaragua*. – London: Hakluyt Society, 1865. – P. 74.
- ³⁹ Salomon, Frank. *Native Lords of Quito in the Age of the Incas*. – New York: Cambridge University Press, 1986. – P. 102.
- ⁴⁰ Francisco de Avila, Antonio Acosta, Gerald Taylor. *Ritos y tradiciones de Huarochiri del siglo XVII // Historia Andina*. – № 12. – Lima: Instituto de Estudios Peruanos/Instituto Frances de Estudios Andinos, 1987. – P. 343.
- ⁴¹ Там само. – P. 345.
- ⁴² *Colección de libros españoles raros ó curiosos*. Tomo 21. *De las antiguas gentes del Peru: por el padre fray Bartolome ´de las Casas*. – Madrid: Tipografía de Manuel G. Hernández, 1892. – P. 178.
- ⁴³ Salomon, Frank. *Native Lords of Quito in the Age of the Incas*. – New York: Cambridge University Press, 1986. – P. 152.
- ⁴⁴ Там само. – P. 153.
- ⁴⁵ Pascual de Andagoya. *Narrative of the proceedings of Pedrarias Dávila in the provinces of Tierra Firme or Catilla del Oro: and of the discovery of the South Sea and the coasts of Peru and Nicaragua*. – London: Hakluyt Society, 1865. – P. 55 – 56.

В статье рассматривается происхождение, развитие, структура и функционирование одной из составляющих экономики империи инков – торговля, рынки и их разновидности. Выявлена тесная взаимосвязь торговли с социальной и административной политикой империи. Проанализированы этноисторические источники и использованы словари языков кечуа и аймара. Выделены вопросы, требующие дальнейших исследований.

Ключевые слова: Анды, Перу, инки, торговля, кату, рынок, миндала, Чинча, пошлина, деньги, обмен, командно-административное управление.

This article discusses the origin, development, structure and functioning of a component of the economy of the Inca Empire – trade and markets, and their varieties. The close relationship between trade with social and administrative policy of the empire has found. Ethnohistorical sources are analyzed and dictionaries of languages Quechua and Aymara are used. Highlighted issues that require further research.

Key words: Andes, Peru, the Incas, trade, кату, market, mindala, Chíncha, fee, money exchange, command and administration.